

ДИНАМІКА ЗМІН СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ

DYNAMICS OF CHANGES IN THE VALUE SYSTEM OF UKRAINIAN YOUTH DURING A FULL-SCALE MILITARY INVASION

У статті розглянуто трансформацію ціннісних орієнтацій української молоді в умовах повномасштабної війни як важливий психологічний ресурс адаптації до тривалої кризи. Метою дослідження стало вивчення змін у структурі цінностей, толерантності до невизначеності та психологічного благополуччя молоді, а також виявлення взаємозв'язків між цими змінними. Емпіричне дослідження проводилося у два етапи з використанням методик «Портрет цінностей» Шварца (PVQ), «Шкала інтолерантності до невизначеності» (IUS-12) та «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріффа (PWB). У вибірці брали участь респонденти віком 18–27 років із різних регіонів України та з-поза її меж.

Географічна структура респондентів охоплювала неприфронтові, прифронтові та окуповані території України, а також представників української молоді за кордоном. Вибірка другого зрізу засвідчила зростання частки тих, хто перебуває за межами України, що вказує на посилення міграційних процесів та адаптаційних стратегій молоді в умовах тривалого конфлікту. Результати засвідчили зниження значущості гедонізму, конформізму й самостійності та посилення орієнтації на доброзичливість, солідарність і громадянську відповідальність. Молодь демонструє зменшення віри у здатність до самореалізації та формування довгострокових життєвих орієнтирів, що можна пов'язати з перманентним стресом і розмитими перспективами. Також зафіксоване зниження показників управління середовищем і позитивних міжособистісних зв'язків. При цьому рівень інтолерантності до невизначеності поступово зменшився, попри зниження показників психологічного благополуччя. Регресійний аналіз підтвердив, що ключовими чинниками зниження тривожності щодо невизначеності є цінності доброзичливості, управління середовищем і наявність життєвих цілей. Встановлено також значущі відмінності у структурі цінностей і стратегіях адаптації. Отримані результати поглиблюють розуміння психологічних ресурсів молоді в умовах війни та можуть бути використані для розробки цілеспрямованих програм підтримки, спрямованих на зміцнення стійкості, ідентичності та соціальної згуртованості молодого покоління.

Ключові слова: українська молодь, ціннісні орієнтації, психологічне благополуччя, інто-

лерантність до невизначеності, війна, адаптація, резилієнтність, громадянська відповідальність.

The article explores the transformation of value orientations among Ukrainian youth during the full-scale war as a key psychological resource for adaptation in prolonged crisis conditions. The study aimed to examine changes in value systems, intolerance of uncertainty, and psychological well-being, as well as identify interrelations between these variables. The empirical research was conducted in two waves using Schwartz's Portrait Values Questionnaire (PVQ), the Intolerance of Uncertainty Scale (IUS-12), and Ryff's Psychological Well-Being Scale (PWB). Participants were aged 18–27 and represented various regions of Ukraine and the Ukrainian diaspora. The geographical structure of respondents covered non-frontline, frontline and occupied territories of Ukraine, as well as representatives of Ukrainian youth abroad. The second sample showed an increase in the share of those who are outside Ukraine, which indicates an increase in migration processes and adaptation strategies of youth in conditions of a protracted conflict. The results revealed a decline in the importance of hedonism, conformity, and autonomy, alongside a growing emphasis on benevolence, solidarity, and civic responsibility. Young people demonstrate a decrease in faith in their ability to achieve self-realization and form long-term life goals, which can be associated with permanent stress and blurred prospects. Also recorded is a decrease in indicators of environmental management and positive interpersonal relationships. At the same time, the overall level of intolerance of uncertainty decreased, despite a moderate decline in psychological well-being. Regression analysis confirmed that key predictors of lower anxiety about uncertainty included benevolence, environmental mastery, and having clear life goals. Significant regional differences in value structures and adaptation strategies were also identified. These findings enhance the understanding of youth psychological resources during wartime and may inform targeted support programs aimed at strengthening resilience, identity, and social cohesion in the younger generation.

Key words: Ukrainian youth, value orientations, psychological well-being, intolerance of uncertainty, war, adaptation, resilience, civic responsibility

УДК 159.937:94:246.3:159.91
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.1.34>

Шаповал С.В.

студент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Мілютіна К.Л.

д.психол.н., професор кафедри
психології
Академія праці, соціальних відносин
та туризму

Вступ. Повномасштабна війна в Україні зумовила глибокі зміни в системі життєвих орієнтирів молоді, актуалізувавши потребу у вивченні трансформацій ціннісної сфери як ключового чинника особистісної адаптації. У ситуації тривалої загрози молоді люди переосмислюють свої життєві пріоритети, що проявляється у зростанні значущості таких орієнтирів, як доброзичливість, самостійність, солідарність і національна відповідальність.

Дослідження ціннісних змін у цьому контексті дає змогу краще зрозуміти, як формується нова суспільна ідентичність молодого покоління та які психологічні ресурси забезпечують його стійкість до зовнішніх викликів.

Виклад основного матеріалу. У соціально-психологічному контексті цінності розглядаються як базові регулятори поведінки, що задають орієнтири для оцінки ситуацій і прийняття рішень,

поєднуючи моральні та соціальні принципи. Вони відіграють адаптивну функцію, допомагаючи особистості зберігати внутрішню рівновагу в умовах змін. Особливої динамічності система цінностей набуває в молодому віці, коли формування світогляду тісно пов'язане з соціальним контекстом. Сучасна реальність, зокрема війна, стимулює переоцінку життєвих орієнтирів і посилення значущості безпеки, стабільності, солідарності та національної відповідальності. Зміни цінностей у кризові періоди спостерігалися і раніше, наприклад, під час пандемії COVID-19, коли посилюлися консервативні орієнтації [7].

Серед теоретичних моделей, що описують структуру цінностей, найбільш визнаною є модель Шварца, яка охоплює десять універсальних цінностей, згрупованих у вищі порядки, такі як відкритість до змін, консервація, самоствердження і самоперевершення [11]. Її інтеграція з підходом Рокіча дозволяє глибше охопити мотиваційні основи особистості [7]. Формування цінностей відбувається під впливом соціалізації в родині, освітнього простору та впливу медіа, які у глобалізованому світі зумовлюють переосмислення традиційних норм, стимулюючи адаптацію до нових реалій. Особливої ролі набувають колективні цінності – взаємопідтримка, співпраця, громадянська згуртованість – як відповідь на виклики війни. Як показують сучасні дослідження [8; 12], цінності виступають не лише індивідуальним вибором, а й ресурсом збереження ідентичності, джерелом психічного благополуччя і драйвером соціального прогресу. В умовах війни українська молодь демонструє зміщення акцентів у бік патріотизму, соціальної активності та моральної стійкості, що відображає гнучкість ціннісної системи й здатність до адаптації у тривалих кризах.

Війна стала потужним каталізатором трансформації ціннісних орієнтирів української молоді, стимулюючи переосмислення життєвих цілей і внутрішніх пріоритетів. Молоді люди демонструють здатність до адаптації, зміцнюючи резиліентність, підтримуючи моральні орієнтири й формуючи нову ідентичність, в основі якої – патріотизм, солідарність і громадянська відповідальність [2; 1]. У цьому контексті освіта, волонтерство та міжнародна мобільність виступають ключовими агентами соціалізації, що сприяють поєднанню традиційних і глобальних цінностей [5]. Система цінностей молоді водночас чутлива до соціального контексту й достатньо гнучка для адаптації: домінантні цінності, як-от самореалізація, залишаються стійкими, тоді як ситуативні змінюються відповідно до обставин [10].

У кризових умовах посилюється значення колективних орієнтирів – взаємопідтримки, свободи, емпатії та національної згуртованості. Родина, медіа, освітнє середовище й соціальні мережі формують новий ціннісний ландшафт, у якому українська культурна ідентичність поєднується з європейськими орієнтаціями на толерантність,

самовираження та соціальну відповідальність [14; 13]. За даними М. Мищишин і Т. Симканич, професійні цінності зміщуються в бік прагматизму та ефективності, а молодь активно долучається до ініціатив, що сприяють суспільній стабілізації [4; 3]. Участь у волонтерстві й громадських проєктах стає важливим ресурсом психологічного добробуту та соціальної згуртованості [15]. Водночас освіта, інноваційність і професіоналізм починають сприйматись як стратегічні цінності, необхідні для відбудови країни [9]. Таким чином, нова система цінностей української молоді в умовах війни є адаптивною, просоціальною та відповідальною, відображаючи готовність до участі у відновленні держави.

Методологія дослідження була спрямована на вивчення динаміки змін системи цінностей української молоді в умовах повномасштабного воєнного вторгнення. Основним методом збору емпіричних даних стало онлайн-опитування, організоване з використанням платформи Google Forms. Респонденти брали участь у дослідженні добровільно, з дотриманням принципів анонімності та конфіденційності. Для аналізу було обрано три валідовані психодіагностичні методики: «Портрет цінностей» Шварца (PVQ), що дозволяє оцінити пріоритетні особистісні ціннісні системи; «Шкала інтолерантності до невизначеності» (IUS-12), яка вимірює рівень тривожності, пов'язаної з непередбачуваними обставинами; та «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф (PWB), що надає комплексну оцінку емоційного стану та життєвої адаптивності молоді.

Порівняння з результатами попереднього дослідження дозволило проаналізувати зміни у структурі цінностей та визначити ключові тенденції, зокрема посилення значущості таких орієнтирів, як безпека, доброзичливість, патріотизм і колективна відповідальність. Статистичний аналіз передбачав використання описової статистики, частотного аналізу, u-критерію Мана-Уїтні для виявлення відмінностей за статтю, дисперсійного аналізу (ANOVA) для оцінки впливу соціального статусу, кореляційного аналізу Спірмена для визначення взаємозв'язків між змінними, множинного регресійного аналізу – для вивчення впливу цінностей на толерантність до невизначеності, а також w-рангу Уїлкоксона для порівняння змін у зв'язаних вибірках.

У дослідженні взяли участь молоді люди віком від 18 до 27 років. Середній вік респондентів у першому зрізі становив 21,6 року, а в другому – 23,1 року. Обидві вибірки характеризувалися значною перевагою жінок, що частково пояснюється особливостями воєнного часу та доступністю до участі в дослідженні. Географічна структура респондентів охоплювала неприфронтові, прифронтові та окуповані території України, а також представників української молоді за кордоном. Вибірка другого зрізу засвідчила зростання частки тих, хто перебуває за межами України, що вказує на поси-

лення міграційних процесів та адаптаційних стратегій молоді в умовах тривалого конфлікту.

Результати за методикою PVQ свідчать, що серед української молоді домінують цінності самостійності ($M = 4,35$), універсалізму ($M = 4,31$) і доброзичливості ($M = 4,21$), що відображає орієнтацію на автономію, відкритість і підтримку. Найменше значення мають гедонізм ($M = 2,23$), безпека ($M = 2,45$), стимуляція ($M = 2,62$) та влада ($M = 2,53$). Половина респондентів має високий рівень самостійності, 46,9% – універсалізму, 42,9% – доброзичливості, натомість лише 8,2% – гедонізму і безпеки, а 14,3% – влади. Низький рівень конформізму продемонстрували 45,9%, що може свідчити про зростання критичності мислення.

За шкалою IUS-12 найвиразнішою є прогностична тривога ($M = 3,23$), далі – гнітюча тривога ($M = 2,82$) і загальний рівень інтолерантності ($M = 2,79$). Лише 4,1% учасників мають високий рівень інтолерантності, тоді як 54,1% – середній і 41,8% – низький, що відображає відносну адаптацію до невизначеності.

За PWB найвищі середні показники спостерігаються за позитивними стосунками ($M = 3,82$), особистісним зростанням ($M = 3,73$) та наявністю цілей ($M = 3,56$). Автономія ($M = 3,41$), управління середовищем ($M = 3,52$) і самоприйняття ($M = 3,55$) мають дещо нижчі значення. Загальний рівень благополуччя становить $M = 3,19$; 91,8% мають середній рівень, 8,2% – низький, високих значень не зафіксовано. Високий рівень позитивних соціальних зв'язків спостерігається у 33,7%, особистісного зростання – у 40,8%, автономії – у 26,5%, управління середовищем – у 28,6%, самоприйняття – у 29,6%, що відображає вплив зовнішніх обмежень, характерних для кризового середовища.

Аналіз гендерних відмінностей за методами PVQ, IUS-12 і PWB виявив певні специфіки у сприйнятті цінностей і психоемоційному стані молоді в умовах війни. За PVQ єдина статистично значуща різниця спостерігалася за цінністю «конформізм» – 2,47 у чоловіків проти 2,86 у жінок ($p = 0,036$), що свідчить про вищу орієнтацію жінок на соціальні норми. Інші цінності, включаючи універсалізм, доброзичливість і самостійність, не показали відмінностей між статями.

За шкалою IUS-12 чоловіки виявили вищий рівень прогностичної тривоги (3,29 проти 3,00; $p = 0,042$), тоді як інші показники тривожності не мали значущих гендерних розбіжностей. За PWB виявлено, що жінки мають вищі середні значення за позитивними соціальними зв'язками (3,94 проти 3,32; $p = 0,010$) та автономією (3,51 проти 3,00; $p = 0,021$), що вказує на їхню більшу емоційну залученість і самостійність. Інші компоненти благополуччя, включаючи самоприйняття (3,58 у жінок і 3,42 у чоловіків; $p = 0,763$) та загальний інтегральний показник (3,20 і 3,16; $p = 0,782$), відмінностей не виявили. Відмінності між чоловіками

та жінками найбільше проявляються у сферах дотримання норм, соціальної підтримки та автономності, тоді як загальний емоційний стан є відносно подібним.

Кореляційний аналіз виявив низку статистично значущих зв'язків між інтолерантністю до невизначеності та цінностями української молоді. Зокрема, гнітюча тривога негативно пов'язана з конформізмом ($r = -0,347$), універсалізмом ($r = -0,267$) та безпекою ($r = -0,286$), що вказує на зниження емоційної стабільності за умов низької орієнтації на ці цінності. Загальний показник інтолерантності також зворотно пов'язаний із конформізмом ($r = -0,278$). Прогностична тривога має найсильніші негативні зв'язки з досягненням ($r = -0,455$), владою ($r = -0,239$), безпекою ($r = -0,286$) і водночас позитивний – із традицією ($r = 0,312$).

Інтолерантність до невизначеності виявила зворотні зв'язки із загальним благополуччям ($r = -0,293$), управлінням середовищем ($r = -0,265$) та цілями у житті ($r = -0,322$). Гнітюча тривога також знижує управління середовищем ($r = -0,376$) і саму наявність цілей ($r = -0,275$), а прогностична тривога – цілі у житті ($r = -0,375$).

Універсалізм має позитивний зв'язок із особистісним зростанням ($r = 0,439$), безпека – як із зростанням ($r = 0,340$), так і з самоприйняттям ($r = 0,302$). Натомість традиція зворотно пов'язана з особистісним зростанням ($r = -0,363$) та самоприйняттям ($r = -0,349$). Цілі у житті позитивно пов'язані з владою ($r = 0,358$), а негативно – з гедонізмом ($r = -0,299$) і конформізмом ($r = -0,389$). Управління середовищем підтримується через самостійність ($r = 0,329$) і досягнення ($r = 0,263$), натомість знижене за високого гедонізму ($r = -0,237$). Цілісний показник благополуччя позитивно пов'язаний із безпекою ($r = 0,359$) та гедонізмом ($r = 0,229$).

Психологічна стійкість молоді в умовах війни підтримується через універсалізм, самостійність, досягнення й чітке бачення цілей, тоді як домінування традиції, гедонізму та зниження орієнтації на безпеку можуть виступати факторами вразливості.

Аналіз динаміки змін системи цінностей української молоді в умовах повномасштабної війни виявив низку статистично значущих трансформацій, що відображають переоцінку життєвих орієнтирів та адаптаційні механізми, сформовані у відповідь на тривалу кризу. Значущі зміни за два роки були зафіксовані за показниками конформізму ($p = 0,003$, ефект = 1,000), доброзичливості ($p = 0,050$, ефект = 0,466), самостійності ($p = 0,049$, ефект = 0,581) та гедонізму ($p = 0,015$, ефект = 1,000). Зокрема, зниження рівня конформізму з 2,90 до 2,79 вказує на поступове ослаблення орієнтації на зовнішні норми та соціальні очікування. Війна як фактор радикальної соціальної дестабілізації створила умови, у яких нормативні рамки втратили однозначну ефективність, стимулюючи розвиток критичного мислення і прагнення до особистісної автономії (табл. 1).

Таблиця 1

Результати аналізу динаміки змін у структурі цінностей української молоді в умовах війни

Змінні	Ранг Уїлкоксона	Значення р	Сила ефекту	Середнє першого зрізу	Середнє другого зрізу
Конформізм	55	0,003*	1,000	2,90	2,79
Традиція	56	0,835	0,066	3,09	3,07
Доброзичливість	84	0,050*	0,466	4,33	4,21
Універсалізм	40	0,183	0,454	4,36	4,31
Самостійність	83	0,049*	0,581	4,48	4,35
Стимуляція	14	0,608	0,222	2,59	2,62
Гедонізм	28	0,015*	1,000	2,32	2,23
Досягнення	10,5	0,999	0,000	2,93	2,93
Влада	49	0,155	0,484	2,61	2,53
Безпека	24	0,407	0,333	2,48	2,45

Примітка: «*» – статистична значущість на рівні $p < 0,05$. Різниця між зрізами 2 роки.

Таблиця 2

Результати аналізу динаміки змін в інтолерантності до невизначеності української молоді в умовах війни

Змінні	Ранг Уїлкоксона	Значення р	Сила ефекту	Середнє першого зрізу	Середнє другого зрізу
Прогностична тривога	68	0,019*	0,744	3,36	3,23
Гнітюча тривога	153	0,001*	1,000	3,02	2,82
Інтолерантність до невизначеності	104	0,005*	0,733	2,90	2,79

Примітка: «*» – статистична значущість на рівні $p < 0,05$. Різниця між зрізами 2 роки.

Зменшення середнього значення доброзичливості з 4,33 до 4,21 може свідчити про емоційне виснаження і зміну стилю міжособистісної взаємодії. Соціальна згуртованість залишається важливою, однак вона набуває вибіркового характеру, орієнтованого радше на вузьке коло значущих контактів, ніж на широку просоціальну відкритість. У свою чергу, зниження показника самостійності з 4,48 до 4,35 ілюструє обмеження індивідуальної свободи дій на тлі зростання залежності від зовнішніх умов. У ситуації постійної загрози та колективної мобілізації ресурсів автономія втрачає абсолютну цінність, поступаючись місцем взаємозалежності та командній взаємодії.

Найвиразнішим маркером переорієнтації молоді стала динаміка гедонізму: середній показник цієї змінної зменшився з 2,32 до 2,23, що свідчить про суттєве зниження значущості прагнення до задоволень у структурі цінностей (табл. 1). У контексті війни пошук насолоди втрачає пріоритетність, поступаючись життєвим стратегіям, орієнтованим на збереження, адаптацію та виживання. Водночас решта змінних – такі як традиція ($p = 0,835$), універсалізм ($p = 0,183$), стимуляція ($p = 0,608$), досягнення ($p = 0,999$), влада ($p = 0,155$) та безпека ($p = 0,407$) – не зазнали статистично значущих змін, що вказує на стабільність певних базових орієнтирів, які залишаються актуальними попри тривалу кризу, та підтверджує, що трансформація цінностей відбувається вибірково,

зачіпаючи насамперед ті сфери, які є найбільш вразливими до зовнішніх загроз.

Оцінка динаміки змін в інтолерантності до невизначеності також показала статистично значуще зниження всіх ключових показників (табл. 2). Так, прогностична тривога зменшилася з 3,36 до 3,23 ($p = 0,019$, ефект = 0,744), що свідчить про зниження схильності до передбачення негативних сценаріїв. Це може бути результатом формування толерантного ставлення до непередбачуваності або ж емоційного притуплення у відповідь на хронічну загрозу. Значне зниження також зафіксовано за показником гнітючої тривоги – з 3,02 до 2,82 ($p = 0,001$, ефект = 1,000), що відображає зменшення емоційної напруги, асоційованої з невизначеністю. Загальний рівень інтолерантності до невизначеності також продемонстрував динаміку у бік зниження – з 2,90 до 2,79 ($p = 0,005$, ефект = 0,733), що може інтерпретуватись як результат адаптивного навчання в умовах нестабільності або як маркер зниження сенситивності до зовнішніх стресових впливів.

Зміни, що відбулися у структурі психологічного благополуччя молоді, виявилися ще більш виразними. Усі компоненти шкали PWB зазнали статистично значущого зниження протягом двох років війни (табл. 3). Найбільше зменшення спостерігалось за показниками автономії (з 3,69 до 3,41; $p = 0,001$, ефект = 0,873), особистісного зростання (з 4,01 до 3,73; $p = 0,001$, ефект = 0,871),

**Результати аналізу динаміки змін в психологічному благополуччі української молоді
в умовах війни**

Змінні	Ранг Уїлкоксона	Значення р	Сила ефекту	Середнє першого зрізу	Середнє другого зрізу
Позитивні відносини з тими, що оточують	94	0,007*	0,790	3,97	3,82
Автономія	354	0,001*	0,873	3,69	3,41
Управління середовищем	164,5	0,003*	0,732	3,68	3,52
Особистісне зростання	407	0,001*	0,871	4,01	3,73
Цілі у житті	242	0,001*	0,913	3,78	3,56
Самоприйняття	220,5	0,001*	0,909	3,76	3,55
Психологічне благополуччя	276	0,001*	1,000	3,43	3,19

Примітка: «*» – статистична значущість на рівні $p < 0,05$. Різниця між зрізами 2 роки.

самоприйняття (з 3,76 до 3,55; $p = 0,001$, ефект = 0,909) та цілей у житті (з 3,78 до 3,56; $p = 0,001$, ефект = 0,913). Ці показники відображають серйозні трансформації у сприйнятті себе, власного майбутнього та ролі особистості у життєвому середовищі. Молодь демонструє зменшення віри у здатність до самореалізації та формування довгострокових життєвих орієнтирів, що можна пов'язати з перманентним стресом і розмитими перспективами.

Також зафіксоване зниження показників управління середовищем (з 3,68 до 3,52; $p = 0,003$, ефект = 0,732) і позитивних міжособистісних зв'язків (з 3,97 до 3,82; $p = 0,007$, ефект = 0,790), що свідчить про поступове послаблення контролю над життєвим простором та, хоча й у меншій мірі, послаблення соціальної підтримки. Загальний рівень психологічного благополуччя знизився з 3,43 до 3,19 ($p = 0,001$, ефект = 1,000), що підтверджує тенденцію до загального погіршення емоційного фонду, зменшення суб'єктивної задоволеності життям та вразливості до стресових впливів.

Дисперсійний аналіз виявив статистично значущі відмінності між молоддю з неприфронтових, прифронтових регіонів та закордону за такими цінностями: конформізм ($p = 0,031$), традиція ($p = 0,048$), універсалізм ($p = 0,036$), самостійність ($p = 0,012$), досягнення ($p = 0,014$), влада ($p = 0,043$). Найвищі показники конформізму ($M = 3,05$) і традиції ($M = 3,27$) виявлено у прифронтових регіонах, що свідчить про потребу в стабілізації через соціальні норми. Тут же найвищими є універсалізм ($M = 4,50$), самостійність ($M = 4,68$), досягнення ($M = 3,45$) і влада ($M = 2,77$), що може свідчити про мобілізацію внутрішніх ресурсів у стресових умовах.

Натомість доброзичливість ($p = 0,668$), стимуляція, гедонізм та безпека не мали статистично значущих відмінностей, зберігаючи стабільні значення у всіх групах.

Інтолерантність до невизначеності також варіювала залежно від місця перебування: гнітюча тривога була найнижчою у прифронтових містах ($M = 2,36$) і найвищою у молоді за кордоном

($M = 2,97$; $p = 0,042$). Загальний рівень інтолерантності найнижчий у прифронтових ($M = 2,41$) і найвищий за кордоном ($M = 2,92$; $p = 0,047$). Прогностична тривога не відрізнялася статистично ($p = 0,456$), але була найвищою також серед мігрантів ($M = 3,34$). Результати вказують на адаптивність молоді з гарячих зон і водночас – на напружену адаптацію за межами України.

У контексті психологічного благополуччя залежно від місця перебування статистично значущі відмінності виявлено за показниками особистісного зростання ($p = 0,013$) та цілей у житті ($p = 0,041$). Найвищий рівень особистісного зростання продемонстрували респонденти з прифронтових міст ($M = 3,95$), що може свідчити про активацію внутрішніх ресурсів та прагнення до самореалізації як адаптивної відповіді на екстремальні обставини. Водночас найнижчі показники цього аспекту зафіксовані серед молоді, яка виїхала за кордон ($M = 3,45$), що може бути пов'язано із фокусом на вирішення побутових проблем та невизначеністю правового статусу. Щодо життєвих цілей, найвищий рівень продемонструвала молодь, яка проживає за межами України ($M = 3,76$), що вказує на орієнтацію на нове довготривале планування та побудову життя в нових умовах. Натомість найнижчі показники спостерігалися у прифронтових регіонах ($M = 3,32$), де довготривале планування ускладнене постійною загрозою та невизначеністю.

Інші складові психологічного благополуччя, зокрема позитивні відносини з оточуючими ($p = 0,717$), автономія ($p = 0,466$), управління середовищем ($p = 0,551$), самоприйняття ($p = 0,903$) та загальний рівень благополуччя ($p = 0,252$), не показали статистично значущих розбіжностей, що свідчить про відносну стабільність цих компонентів, що формуються на основі індивідуальних ресурсів та підтримки, менш залежних від зовнішніх обставин.

У межах регресійного аналізу було встановлено, що інтолерантність до невизначеності значною мірою зумовлюється низкою психологічних та соціальних чинників, про що свідчить високий

рівень пояснювальної здатності моделі ($R^2=0,587$, $p=0,001$). Це означає, що майже 59% варіації інтолерантності до невизначеності може бути пояснено сукупним впливом включених змінних, що підтверджує надійність моделі як інструменту для виявлення ключових детермінант тривожного реагування на нестабільність. Подальший аналіз регресійних коефіцієнтів дозволив виявити як чинники, що знижують рівень інтолерантності до невизначеності, так і ті, що навпаки – підвищують її (табл. 4).

Зокрема, було зафіксовано статистично значущий негативний вплив таких змінних, як доброзичливість (коефіцієнт = $-0,296$, $p=0,023$), управління середовищем (коефіцієнт = $-0,375$, $p=0,011$) та наявність життєвих цілей (коефіцієнт = $-0,392$, $p=0,004$). Молоді люди, які підтримують довірливі соціальні зв'язки, мають чіткі життєві орієнтири та відчують контроль над своїм оточенням, менш схильні до тривожного реагування на невизначеність. Зокрема, управління середовищем відображає здатність активно впливати на своє життя та приймати рішення, що знижує психологічну вразливість до нестабільності. Цілі у житті, як один із провідних чинників у моделі, знижують інтолерантність до невизначеності, демонструючи, що наявність структурованої мотивації та бачення майбутнього виступає буфером проти тривожних реакцій на невідомість.

Цікаво, що доброзичливість, попри свою просоціальну спрямованість, також знижує інтолерантність до невизначеності, що можна пояснити стабілізуючим ефектом міжособистісної підтримки у стресових умовах. Водночас інші змінні показали протилежний вплив. Зокрема, гедонізм (коефіцієнт = $0,346$, $p=0,036$) та позитивні відносини з тими, що оточують (коефіцієнт = $0,303$, $p=0,026$) позитивно асоціюються з інтолерантністю до невизначеності. Такий парадоксальний результат може свідчити про те, що орієнтація на задоволення та значна включеність у соціальні взаємодії підвищують вразливість до нестабільності, особливо в умовах, коли доступ до звичних джерел комфорту та підтримки порушено. Для осіб з висо-

ким рівнем гедоністичної мотивації втрати звичних джерел задоволення можуть викликати відчуття втрати контролю та загрозу психологічному комфорту.

Ще більш несподіваним виявився позитивний вплив самоприйняття на рівень інтолерантності до невизначеності (коефіцієнт = $0,290$, $p=0,045$). Особи з вищим рівнем усвідомлення себе краще розуміють ризики й потенційні загрози, що, у свою чергу, робить їх більш чутливими до невизначеності. Усвідомленість і реалістична оцінка майбутнього в умовах війни можуть призводити до глибшого переживання нестабільності, навіть за наявності внутрішньої цілісності.

Важливим чинником виступає також місце перебування молоді. Ті, хто проживає у прифронтових або окупованих містах, мають значно нижчий рівень інтолерантності до невизначеності порівняно з молоддю з неприфронтових регіонів (коефіцієнт = $-0,794$, $p=0,008$), що свідчить про адаптивний ефект довготривалого перебування в екстремальних умовах. У таких обставинах поступово формується толерантність до невизначеності як нової норми. Також молоді люди, які виїхали за кордон, мають нижчий рівень інтолерантності до невизначеності, ніж ті, хто залишився в Україні поза зоною бойових дій (коефіцієнт = $-0,293$, $p=0,018$). Це може пояснюватися тим, що після періоду адаптації в новому середовищі молодь починає відчувати більший контроль над обставинами, зниження загроз та можливість довгострокового планування.

Отже, результати регресійного аналізу свідчать, що схильність до тривожного реагування на невизначеність серед української молоді визначається як особистісними рисами та установками, так і соціальним контекстом. Орієнтація на цілі, здатність управляти своїм середовищем і доброзичлива позиція зменшують вразливість до нестабільності, тоді як залежність від соціального середовища та орієнтація на задоволення – навпаки, підвищують її.

Висновки з проведеного дослідження. Результати дослідження засвідчили наявність

Таблиця 4

Коефіцієнти регресійної моделі інтолерантності до невизначеності

Змінні	Тип	Коефіцієнт впливу	Значення p
Інтолерантність до невизначеності	Константа	3,595	0,001*
Доброзичливість	Регресори	-0,296	0,023*
Гедонізм	Регресори	0,346	0,036*
Позитивні відносини з тими, що оточують	Регресори	0,303	0,026*
Управління середовищем	Регресори	-0,375	0,011*
Цілі у житті	Регресори	-0,392	0,004*
Самоприйняття	Регресори	0,290	0,045*
Особливості проживання	Група № 2 – Група № 1	-0,794	0,008*
	Група № 3 – Група № 1	-0,293	0,018*

Примітка: «*» – статистична значущість на рівні $p<0,05$, $R = 0,736$, $R^2 = 0,587$.

значущих змін у ціннісних орієнтаціях української молоді під впливом війни, зокрема переорієнтацію з гедоністичних та конформістських установок на цінності самостійності, солідарності та особистісного зростання. Інтollerантність до невизначеності виявилася тісно пов'язаною з рівнем психологічного благополуччя та структурою цінностей, а місце перебування респондентів істотно впливало на характер переживань і мотивацій. Зниження емоційної чутливості до невизначеності та водночас ослаблення окремих складників благополуччя свідчать про адаптаційні процеси, які мають як захисний, так і потенційно виснажливий характер. Отримані дані відкривають перспективи для подальших досліджень стійкості, ціннісної інтеграції та психосоціальної підтримки молоді в умовах відновлення суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Н. Особливості смисложиттєвих орієнтацій студентської молоді. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Т. 2. С. 49–61.
2. Кравченко А. Г. Система психологічних заходів розвитку ціннісної сфери особистості в контексті резилієнтності / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий ріг, 2024. 53 с.
3. Курмаз Т.А. Дозвілєві практики української молоді в умовах війни. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр спеціальності «Соціологія». Національний авіаційний університет. Київ, 2023. 80с
4. Мишишин М., Симканіч Т. Зміна професійних ціннісних орієнтації студентів-психологів в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. С. 71–78.
5. Bynner J., Heinz W. Youth prospects in the digital society: Identities and inequalities in an unravelling Europe. Bristol, UK : Policy Press, 2021. 170 с.
6. Daniel E., Bardi A., Fischer R., Benish-Weisman, M., Lee, J. Changes in Personal Values in Pandemic Times. *Social Psychological and Personality Science*. 2021. Т. 13. С. 572–582.
7. De Wet J., Wetzelhütter D., Nnebedum C., Bacher, J. Testing the Relative Comprehensiveness of Schwartz's Ten Value Types with Help from Rokeach. *Journal of Social Sciences*. 2022. Т. 18. С. 107–125.
8. Edelman J. W should tourism education values be transformed after 2020? *Tourism Geographies*. 2020. Т. 22. С. 547–554.
9. Klymenko O., Chepak V., Chepurko G. Value Orientations of Youth Students: Transformation of National Identity and Consciousness in the Conditions of War. *Filosofija. Sociologija*. 2023. Т. 34. С. 397–409.
10. Kruty K., Rodiuk N., Desnova I., Blashkova, O., Pakhalchuk, N., Holiuk, O., & Stulika, O. Transformation of life and personal values system of modern ukrainian youth. Society. Integration. Education. *Proceedings of the International Scientific Conference*. 2023. Т. 2. С. 328–419.
11. Lechner C., Beierlein C., Davidov E. Schwartz, S. Measuring the Four Higher-Order Values in Schwartz's Theory: Validation of a 17-Item Inventory. *Journal of personality assessment*. 2024. С. 1–14.
12. Leite A., Ramires A., Vidal D., Sousa, H., Dinis, M., Fidalgo, A. Hierarchical Cluster Analysis of Human Value Priorities and Associations with Subjective Well-Being, Subjective General Health, Social Life, and Depression across Europe. *Social Sciences*. 2021. Т. 10. С. 74.
13. Lola Y., Poliakova H. Transformation of Ukrainian youth values in times of crisis. *Economics of Development*. 2022. Т. 21. С. 35–42.
14. Pylypiv V., Oliynyk O. Ukrainian Culture in the Context of Globalization: Challenges and Opportunities. *Archives des Sciences*. 2024. Т. 7. С. 29–36.
15. Regnoli G., Tiano G., De Rosa B. How is the fear of war impacting Italian young adults' mental health? The mediating role of future anxiety and intolerance of uncertainty. *European Journal of Investigation in Health*. 2024. Т. 14 : Psychology, and Education. С. 838–855.